

Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2019

SLOVENIAN

HIGHER LEVEL

Monday, 17 June
09:30 - 12:30

A Pazljivo preberite celoten tekst in odgovorite na vprašanja, ki so sestavljena iz treh delov. Na vprašanja odgovorite s svojimi besedami; odgovori, ki morajo biti v slovenskem jeziku, naj temeljijo na danem tekstu.

Volite Ivana Cankarja!

1. Ali je kje kakšen pismen Slovenec, ki še ne ve, da je letos Cankarjevo leto? Če takšen osebek obstaja, je resnično uspešen ignorant vsega javnega življenja ali pa živi v popolni osami in nesreči. Vsi ostali so morali opaziti vsaj to, da se Cankarjevo ime letos izgovarja več kot samo po nemarnem, da so njegove brke in tisto fatalno skodelico kave preglasile močnejše podobe s klanca oglaševalcev kulture.
2. Lansko jesen so se začele vrstiti napovedi dogodkov in tudi že nekatere izvedbe, največji doslej sta bili uprizoritvi Hlapcev in Pohujšanja v dolini šentflorjanski. Cankarjeva matična kulturna hiša, v kateri ni nikoli bil, Cankarjev dom seveda, je pripravil festival Cankar o Cankarju, osrednji dogodek bo velika razstava o njegovem življenju. Kmalu pride jesen in za njo 11. december, pisateljev smrti dan, ki se bo letos ponovil stotič, kar je razlog za vso to veselico – Cankarjevo leto. Kakšna bo zaključna slovesnost, če sploh bo, pa se tudi še ne ve.
3. Po načrtu naj bi se aktiviralo več deset muzejev in galerij po državi, večina knjižnic je ali bo pripravila tematske razstave. V Celju, kjer Cankar nikoli ni bil, razen na vlaku, ko se je vozil na Dunaj, pa bo sploh enomesečna cankarijada s cvetoberom pesnikov sredi maja. Ne vemo še, s čim se bo izkazal Maribor; če nič drugega je bil »njihov« general Maister velik ljubitelj Cankarja. Pričakovati je več spominskih dogodkov, povezanih s pisateljevo literarno in politično dejavnostjo, kar nekaj jih bo v Trstu, kamor je hodil predavat. Napovedane pa so tudi takšne raritete, kot je predavanje z naslovom Bela krizantema v Arboretumu Volčji Potok. O kakšnem performansu prekarjih delavcev, ki bi pod vodstvom katerega od borbenih sindikatov uprizoril pasijonske slike iz Hlapca Jerneja in njegove pravice, ne poročajo.
4. Sploh je treba reči, da ob obilici vsega, kar je, marsičesa tudi ni. Predvsem je Cankarjevo leto zamujena priložnost, da bi kdaj dobili film o tem omaganem bojevniku, najbolj nadarjenem slovenskem boemu. Bolj filmične biografije, kot je Cankarjeva, Slovenci nimamo.
5. A morda se je treba zavedati malega čudeža, da Cankarjevo leto sploh je. Zadnje vsenacionalno praznovanje velikega umetnika je bila dvestota obletnica Prešernovega rojstva leta 2000. Takrat je bila država še mlada in je hotela pokazati, kaj pomeni častiti nacionalnega heroja v okoliščinah politične samostojnosti. Razsežnosti takratnega praznovanja so bile bistveno razkošnejše od teh, ki jih bo deležen Cankar. Prešeren je bil iz trdne kmečke hiše, oprl se je lahko tudi na strice duhovnike, dosegel je doktorski naslov in imel redno službo. Cankar nič od tega. Imel je samo talent, bogato izkušnjo revščine in kup nesposobnosti za lagodno življenje. In vendar sta oba dosegla status narodnih svetnikov.
6. Zaradi umetnosti, zaradi močnih, na več strani sevajočih besed Cankarja tudi slavimo. Njegovo literaturo, se pravi pripovedništvo in dramatiko (poezija je njuno rožnato preddverje), sta zaposlovali dve veliki poglavji. Prvo je duševnost, duša, tista skrita »kamrica srca«, v kateri ni nikoli dovolj dobro pospravljeno, kjer se sprehajajo nage misli in zakrinkane sanje. Duševnost je seveda izrazito človeška kategorija, vsakdo o tem nekaj ve, moč Cankarjeve tovrstne literature pa je v tem,

da je tako temeljito obračunaval s seboj – na poligonu lastne duše. Pri njem greh ni samo teološka postavka, greh je vitalno psihološko gibalno, ki je poganjalo tudi njegov ustvarjalni mehanizem. Zaradi greha samega je rad in pogosto grešil. Ni si mogel kaj, da ne bi, saj je znal le na tak način vzdrževati svoje najbolj živo razmerje do sveta.

7. Cankar je zlezal iz »prečudne« Vrhniko in polhograjskih grap, potem pa je te vertikale na Dunaju samo poglabljaj. Res je njegovo pot na začetku močno intonirala Mati, edina luč iz otroštva, res je, da se je dvanajst dunajskih let bodel z Domovino, in res je, da se je zadnja leta še zmeraj mladega, a bolehnega življenja približeval Bogu. Ampak res je tudi to, da je vmes razprostrl šotor na socialdemokratskem terenu, da je nosil v srcu socialno revolucijo, da se je globoko vznemirjal ne zaradi matere, ampak zaradi žensk, da ni obvladal ekonomije lastnega življenja in da je v pomanjkanju ustrežnejših kombinacij družil alkohol z obupom. Bil je droben in telesno šibak, a je zelo veliko nosil.

8. Drugo veliko poglavje njegove literature sestavljata nacionalna in družbena stvarnost. Oboje, domovino in družbenost, je preživel s samozavestjo, z značajsko lastnostjo, ki je pogosta med marginalci in se ji reče tudi ponos. Bila je dovolj velika, da je vzdržal ob tako mizernem narodiču, kot smo bili takrat Slovenci. Znanе besede iz Pohujšanja, da je domovina kakor vlačuga (in kdor jo ljubi, ga zasmehuje), so bile takrat kot danes všečne zaradi pikantne domiselnosti, toda v njih je krvavo resna Cankarjeva izkušnja. Vedel je, da moramo Slovenci doseči politično in duhovno svobodo, toda na obeh frontah je bilo spotikanje silovito. Na prvi so mu očitali jugoslovanske blodnje, na drugi bogotajstvo. Toda pomembno je vplival na slovensko usodo po razpadu Avstro-Ogrske in tudi slovensko krščanstvo z njegovo literaturo ni ostalo praznih rok. Tako kot ne predvojno socialno gibanje. Izkušnja revščine domačega klanca je postoterial s slikami proletarskega Ottakringa in rodil se je anarhist, ki je povojni socializem obdaril z nazorno miselno in emocionalno ilustracijo. Cankar je res na veliko vrtnaril po svoji in drugih dušah, a je hkrati gojil misel na prevratno podiranje razrednih plotov. Ko boste šli čez naslednjič na volišča, pomislite nanj in na njegovo bojevito socialno razpoloženje, namesto da se križate v nemočnem malodušju! Leta 1907 mu na deželnozborskih volitvah kot socialdemokratskemu kandidatu ni uspelo, zdaj je čas za popravilo.

9. V Cankarjevem letu torej imamo koga in kaj praznovati. Gre za enega tistih tradicionalnih, morda arhaičnih ritualov, ki jih moderni narodi z veseljem ohranjajo. Cankar se ob pomanjkanju našega talenta za ceremonialnost morda obrača v stoletnem grobu, ampak on je svoje opravil, in to temeljito.

(Prirejeno po: Peter Kolšek, Delo, 28. april 2018.)

1. DEL

(30 točk)

1. S svojimi besedami na podlagi prebranega besedila pojasnite naslednje pojme:

- a) "Šotor".
- b) "Revščina".
- c) "Nadarjen".
- d) "Pikantna domiselnost".
- e) "Podiranje razrednih plotov".

(S svojimi besedami odgovorite na naslednja vprašanja; spoznanja in ugotovitve naj temeljijo na izhodiščnem besedilu.)

2. Kdo je bil Ivan Cankar in kaj pomeni, da je bilo leto 2018 razglašeno za "Cankarjevo leto"?

3. Na kakšen način oz. s katerimi kulturnimi dogodki bo država obeležila oz. počastila spomin na Cankarja?

4. Zakaj avtor članka izrazi kritiko na račun dogodkov in pravi, "da se Cankar ob pomanjkanju našega talenta za ceremonialnost obrača v grobu"?

5. Na podlagi prebranega besedila naštejite in s svojimi besedami razložite vsaj tri osrednje teme, ki označujejo oz. zaznamujejo Cankarjev pisateljski opus.

6. Kako razumete naslov "Volite Ivana Cankarja!?" Je po vašem mnenju duh njegovih prizadevanj in gibanj še vedno prisoten med Slovenci? Razložite, zakaj oz. zakaj ne. Svoje mnenje pojasnite, aktualizirajte in podkrepite z argumenti, ki jih ponuja članek kot celota.

2. DEL

(30 točk)

Na podlagi prebranega besedila komentirajte naslednjo misel (minimalno 100 besed).

"Prvo je duševnost, duša, tista skrita »kamrica srca«, v kateri ni nikoli dovolj dobro pospravljeno, kjer se sprehajajo nage misli in zakrinkane sanje."

3. DEL

(40 točk)

Napišite esej (minimalno 300 besed). Izberite enega izmed danih naslovov.

1. *"Če kdaj, je v teh časih potreba, da si zvesto pogledamo iz obraza v obraz, da si sežemo v roke, se strnemo v eno vrsto."* *(Ivan Cankar)*

ali

2. *Kakšna se vam zdi ideja, da bi si po končani srednji šoli vzeli leto dni prosto? Bi to bilo za vas koristno ali se vam to zdi potrata časa?*

Prosimo, argumentirajte oba vidika.